

Co ministr vzkazuje učitelům?

Vzdělávací cíl: Žáci se pomocí fotografických a textových pramenů zorientují v kontextu počínající normalizace. Dokáží formulovat možné dopady projevu ministra školství na postoje učitelů.

Klíčová slova: Československo 60. léta, vzdělání, propaganda, dobové perspektivy, sestavujeme podložnou odpověď

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 POSLECH NAHRÁVKY A ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ (5 min.)

Poslouchání zvukového záznamu projevu ministra a prohlížení galerie s fotografiemi a faksimile novinového článku.

Projev ministra školství Hrbka k zahájení školní roku ilustruje nástup normalizace ve školství. S pomocí galerie žáci vnímají dobové souvislosti projevu. Fotografie připomínají okupaci Československa v srpnu 1968 a první vý- ročí této události, kdy občanské nepokoje potlačila československá bezpečnost již bez pomoci sovětské armády.

2 ANALÝZA PROJEVU (5 min.)

Zápis hlavních myšlenek určených učitelům do dvou předznačených polí ve fotografii.

Žáci by měli postřehnout, že představitel strany a vlády zde odsuzuje reformy z roku 1968 jako pokus o převrat a obhájí invazi vojsk Varšavské smlouvy. Oznamuje učitelům, že začíná očista škol od „nepřátel strany a státu“. Učitel podněcuje žáky, aby zapsali několik konkrétních sdělení, jež se týkají učitelů. Vede je k tomu, aby dále promýšleli jejich dopad na učitele. Žáci by mohli postřehnout, že ministr promlouvá autoritativně a v závěru hrozí těm, kteří oficiální výklad roku 1968 nepřijmou. Vyvíjí tlak na učitele, aby se přizpůsobili změnám a „našli své správné místo“. Pokud uznají, že se v roce 1968 mylili, mají šanci ve školství zůstat.

3 OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Označování pasáží projevu, v nichž ministr ovlivňuje postoje učitelů.

V případě nejistoty učitel vede žáky, aby si všímali pasáží, které se nějak dotýkají učitelů. Mohli by postřehnout, že ministr často používá výraz musí: „učitelé musí převzít největší část odpovědnosti“. Již rozdělení učitelů do tří skupin představuje formu nátlaku, neboť může u učitelů vzbudit strach z toho, že by mohli patřit do třetí skupiny, v níž jsou „nepřátelé strany a státu“, pro něž na školách „nebude místo“. Žáci mohou označit pasáže, v nichž ministr naznačuje, co by se stalo s učiteli, pokud by se nepřizpůsobili novým pořádkům: „s nepřítelem nejednáme, nýbrž bojujeme ze všech sil“.

Projev vzbuzuje strach z budoucnosti („každý učitel ponese plnou odpovědnost“), zároveň však nabízí východisko. Po přijetí podmínek nebudou učitelé za své někdejší názory a postoje dále pronásledováni („přechodně se stali obětí dezinformací“, „nelze přece trestat svedenou oběť“). Označování pasáží podněcuje žáky k tomu, aby o projevu přemýšleli perspektivou dobových aktérů - učitelů.

4 ŠKÁLOVÁNÍ KLÍČOVÝCH VÝRAZŮ (10 min.)

Zvětšování či zmenšování konkrétních výrazů z textu dle jejich důležitosti pro vyznění projevu.

Zvětšování a zmenšování konkrétních výrazů funguje jako interaktivní nástroj, který podporuje analýzu textu. Žáci si při klikání na výrazy ujasňují, která slovní spojení jsou pro vyznění projevu klíčová, což jim usnadňuje návaznou interpretaci. Učitel připomíná rámcovou otázku: „Co ministr vzkazuje učitelům?“ Mohou se též vracet k pasážím, které označili na předchozím slidu.

5 INTERPRETACE PROJEVU (5 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy projevu a dalších pramenů odpovídají do textových polí na otázky: ? Jak mohli projev ministra v roce 1969 vnímat učitelé? ? K jakému postoji projev učitele vyzýval?

Normalizační režim věnoval očistě školství velkou pozornost. Po zkušenostech z roku 1968 kladli normalizační silný důraz na ideologický rozměr výchovy a vzdělávání, a tak byli učitelé pod přísným dohledem. Ministr vymezuje tři typy učitelů a nabízí většině, aby se začlenila do druhé skupiny. Učitelé reformy často podporovali. Ve školách se v roce 1968 změnila atmosféra, otevřeně se diskutovalo. Pokud by učitelé v září 1969 neuznali, že se v roce 1968 stali obětí dezinformací, tak jim dle ministra hrozilo, že ponesou plnou zodpovědnost. Důsledný morální postoj tak mohl vést až k propuštění ze zaměstnání. Učitelé mohli projev vnímat jako nastavení nových pravidel: ideálem je konformní učitel, který respektuje shora stanovená pravidla, aniž by se s nimi vnitřně ztotožnil. Žáci se mohou zamýšlet nad tím, jak mohlo přijetí podmínek nastavených ministrem ovlivnit podobu normalizačního školství.

Učitel může doplnit další kontextové informace. V roce 1970 probíhala systematická kontrola postojů učitelů. V rámci kádrových pohovorů museli učitelé souhlasit se vstupem vojsk, pokud chtěli ve školství zůstat. Po projevu tedy následovaly další kroky, které ministrové plány naplňovaly.

Další možnosti zapojení do výuky:

- Učitel může využít školní kroniku, aby ilustroval průběh normalizace na dané škole. Případně lze zohlednit rodinnou paměť. Žáci se ptají prarodičů, jak prožívali coby žáci a studenti nástup normalizace ve škole. Je možné využít i dobové učebnice dějepisu či občanské nauky.*
- Učitel může vést žáky k diskuzi nad postoji, které mohly doboví učitelé zaujmout. Podněcuje reflexi ve vztahu k etickým hodnotám.*
- Dobové perspektivy je možné rozšířit o pohled žáků a rodičů. Jak mohli změny spojené s nástupem normalizace vnímat žáci a jak rodiče? Žáci dále rozvíjejí schopnost nahlížet události z pohledu dobových aktérů.*